
**Antigues ordinacions de la vila de Figueres
(1620, 1806, 1817 i 1852)**

Per JOSEP M. BERNILS i MACH

Les primeres ordinacions sobre les activitats comercials a la vila de Figueres corresponen a les concedides pel rei Jaume I a la Carta de Poblament del 1267, en què atorgava la condició de Vila Reial al petit llogarret de Figueres. Aquest document feia referència a la pastura del bestiar en els camps, als productes de les hortes, a l'obligació dels forns públics de pagar al tresor amb un pa per cada vint-i-quatre de cuits i a l'autorització d'un mercat setmanal i una fira anyal.

Posteriorment, se'n van dictar d'altres de complementàries i d'ampliació de concessions reials de les quals queda constància en els documents medievals preceptius.

En aquest treball, ens referirem únicament a les que podem considerar d'època moderna, dictades directament pels regidors del municipi i documentades a l'arxiu municipal de l'Ajuntament de Figueres.

El seu contingut normatiu és curiós, ja que en la majoria dels casos es tracta d'activitats i conceptes avui en desús o inexistents.

ORDINACIONS DEL 1620

El document més antic que es conserva a l'arxiu municipal sobre l'ordenació del comerç de la vila de Figueres és de l'any 1620. Es tracta d'una fotocòpia molt borrosa i això dificulta la lectura i la seva interpretació.

Aquest document porta per títol: *Capítols i Ordinacions de la vila de Figueres de la Mostasaffaria que foren corregides pels magnífics misser Paulí Romaguera i Francesch Pujol, botiguers de la mateixa vila per comissió a ells donada pels magnífics Cònsols i Consell amb conclusió feta el 5 de gener de 1620.*

La mostasaferia era un càrrec públic que ja apareix esmentat l'any 1400. La missió del mostasaf consistia a inspeccionar les parades de la plaça i les dels botiguers, instal·lades davant les portes dels seus establiments, així com els comerços, i era el responsable d'un control molt estricte sobre els pesos, les mesures i la policia de mercat per tal d'evitar fraus de pes. Era escollit en una terna i només podia ser reelegit una vegada. Tampoc podia tenir cap parent entre els cònsols de la vila.

Les esmentades ordenacions del 1620 es van fer públiques per ordre de Joan Seguer, mostassaf de la vila i de la batllia de Figueres, perquè tothom, independentment del seu estament, grau o condició, guardés i servés els capítols i les normes dictades pels cònsols i el consell.

Les ordinacions establien per a tothom, sense excepció, que tingués pesos, romanes, balances, canes, mitges canes, quartans de blat, de vi o d'oli, mig quartans i altres pesos i qualsevol mesura l'obligació de lliurar-los al mostassaf en el termini dels deu primers dies posteriors a la publicació de la normativa per afinar-los i assenyalar-los amb la marca del mostassaf, a fi que ningú pogués dir que no estaven degudament controlats i imposaven una penya de deu sous als propietaris dels pesos i les mesures que es trobessin sense afinar, als quals fins i tot els podien ser confiscats.

Aquesta normativa denota l'existència de venedors poc escrupolosos, que disposaven de pesos i mesures no ajustats al reglament, en perjudici del comprador, que rebia un percentatge de pes inferior al legalment establert.

Les disposicions següents insistien en la necessitat d'afinar les mesures, tant grans com petites, per tal que fossin mesures lleials.

En aquest sentit, obligava a tota persona, fos habitant o forastera que vingués a vendre a la vila de Figueres, que qualsevol de les seves *vitualles i menudències* havia de donar *lo just i lleial pes i mesura*. També estaven obligats a fer-se ajustar els pesos i romanes pels esmoledors i aleshores se'ls donava el dret de venda. En cas de no disposar de pesos i de mesures propis se li deixaven, però només podien oferir-les els esmentats esmoledors, úniques persones autoritzades.

Segueix la normativa per als taverners de la vila, els quals havien de tenir quartans i mig quartans de vi en les seves tavernes, a les quals anaven a cercar el vi a la menuda les cases particulars. El vi havia de vendre's als taulells i aquelles mesures també havien de ser afinades. Les normes establien clarament la correlació que hi havia entre la bóta de vi mesurada a Barcelona i la de l'Empordà. La de la comarca tenia quatre quartans o mallals. També estipulaven que el taverner de Figueres podia tenir un benefici de deu rals per cada bóta de vi.

A continuació es refereix als flequers i hostalers, els quals havien de tenir pa blanc, ben cuit i bell i havien de donar també el pes just i lleial. Si alguna persona venia pa procedent d'un altre lloc de la batllia autoritzat pel mostassaf que no fos la fleca de la vila, havien de donar dues unces més de pa cuit que no donaven els flequers. En cas contrari, el mostassaf estava autoritzat a prendre el pa curt de pes.

A la vila no es podien vendre vitualles per menjar que fossin podrides, gastades o dolentes, sota una pena de vint sous. Al mateix temps es procedia a requisar i destruir aquesta mercaderia per tal que no pogués fer mal a ningú.

Les carnisseries, tant de la vila com les procedents de la batllia, també havien de donar la mesura justa i lleial de les carns que venien i, en cas contrari, estaven obligats a pagar una multa i a donar al comprador una altra comanda igual de carn de les seves taules. No es podia vendre carn malalta, pudent, dolenta ni de mala olor, ja que aquesta mercaderia havia de ser llançada perquè no pogués fer mal a ningú.

Igualment, les ordenances condemnaven l'actuació d'alguns carnisers, amb poc temor de Déu o poc zelosos del bé comú de la vila, que venien la carn d'animals que prenien d'alguns pagesos que se'ls havia mort en els corrals o pels marges i que per això podien oferir la mercaderia a un sou més barata. També hi havia qui de nit, d'amagat i de manera furtiva, entraven aquests animals dins de la vila i en venien la carn en cases convertides en carnisseries. Aquesta venda estava rigorosament prohibida amb una pena de tres lliures. També s'inclouïa en aquest punt les bèsties que eren malaltes al corral i a punt de morir.

Una altra disposició prohibia que abans de celebrar-se la processó del Roser o de la Minerva, que es feia pels carrers públics, es portessin els porcs pels carrer a abeurar a les fonts públiques, ja que deixaven els carrers bruts, i per això s'obligava a tenir-los lligats a casa seva.

Aquestes ordinacions acaben amb una llarga llista de correlacions de pesos i mesures.

ORDENANÇA DEL 1806

Aquesta ordenança regulava l'arrendament de la venda de neu que es feia per subhasta. S'hi establia el termini del lloguer que començava a córrer el primer dia de gener i acabava l'últim dia de desembre. Deia que tothom que volgués arrendar la venda de neu o glaç pel temps d'un any havia de pagar per mesades amb monedes d'or o de plata.

La neu procedia dels pous de glaç que durant l'hivern s'havia emmagatzemat a diversos llocs de la muntanya, especialment de les Salines.

L'arrendatari havia de vendre als habitants i als taverners tota la neu que necessitessin, aquests per llurs hostes i passants, i fins a la quantitat de vuit lliures, a hortolans, fondes i cafès, des de l'1 de maig fins al 31 d'octubre.

Els venedors transportadors de la neu havien d'instal·lar-se en un lloc al centre de la vila i els estava prohibit disposar de vi, tant fresc com calent, en aquest lloc, per no fer la competència als taverners de la vila que els compraven el glaç.

Encara que aquest document no ho especifica concretament, la neu també es comercialitzava amb els apotecaris que la utilitzaven per practicar algunes cures, estroncar hemorràgies i alleugerir febrades. Igualment la podien comprar la gent benestant per disposar de begudes fresques.

FORN DE PA (1807)

La concessió s'adjudicava pel termini d'un any natural i s'havia de pagar en mensualitats i monedes de plata.

El beneficiari podia coure pa per vendre al públic fins a les dotze del migdia. A partir d'aquesta hora i fins a les dotze de la nit el forn quedava desocupat i s'emprava per coure el pa dels veïns que li portaven la farina. Per

aquesta cuita per encàrrec podia demanar, exigir i cobrar un pa de cada vint-i-quatre dels cuits i, si no arribaven a vint-i-cinc, cobrava de manera discrecional amb llesques de pa.

Tots els dies de l'any havia d'escalfar el forn per atendre les demandes dels habitants de la vila, en tres torns, i si per negligència seva es perdia algun dels pans, se li imposava una multa. En aquests torns podia intercalar la cuita de pa per al subministrament de l'Hospital de Caritat.

Els veïns que tenien forn propi a casa no podien coure ni vendre pa sense llicència municipal.

VENDA D'AIGUARDENT

El venedor autoritzat era l'únic que disposava d'aquest subministrament i tenia l'obligació de disposar en tot moment d'aiguardent per vendre'l a la menuda. Podia disposar d'altres licors sempre que entressin en la composició de l'aiguardent.

TAVERNER

L'adjudicatari no podia tenir més d'una taverna i havia de vendre vi clarret, malvasia, garnatxa, vi blanc i vi de pair tots els dies de l'any.

Estava obligat a donar menjar a qualsevol persona que anés a la seva taverna. No podia matar bestiar propi, a excepció del porc, per a menjar dels clients.

Als particulars els estava prohibit donar menjar, cobrant-lo, a tota persona que anés a casa seva, a excepció que figurés com a dispeser.

Qualsevol taverner que volgués tenir vi per a la venda en el seu establiment havia de pagar un impost de tres sous i nou diners per cada bóta.

Els particulars podien vendre vi a la menuda a casa seva sempre que fos de collita pròpia.

OLI

El venedor que s'havia adjudicat la subhasta per a la venda d'oli havia de comercialitzar aquest producte dins el clos de les muralles, del dia 3 de maig al 4 d'octubre, de les cinc del matí a la nou de la nit, i del 5 d'octubre al 2 de maig de sis del matí a vuit de la nit. En cas de necessitat podia fer-ho a qualsevol hora. L'oli havia de ser net, clar i rebedor.

El venedor també estava obligat a lliurar dos mallals d'oli a cada un dels tres serenos municipals per tal d'il·luminar amb llums d'oli el seu pas nocturn en llurs guàrdies pels carrers de la vila.

El particulars podien vendre oli a la menuda, sempre que fos procedent de la seva collita.

ROMANA DEL PEIX SALAT

L'adjudicatari podia vendre peix salat franc d'impostos per als habitants figuerencs i de pagament per als forasters. Aquests havien de pagar 3 sous per cada barril de sardina i 7 pel d'arengades.

Els arrendadors i revenedors no podien comprar peix portat a la vila després de les quatre de la tarda i en els mesos de juliol i agost, només el que era ben salat, a excepció de les sardines i les arengades.

La sal calia anar-la a buscar al magatzem de l'Alfolí de l'Escala i cap particular podia fer provisió de sal, fora de l'arrendador.

Només les peixateres podien vendre peix a la menuda, fins a les dues de la tarda. Havien de tenir els taulells i les balances ben netes.

CLAVESÓ

Era la persona a qui atorgaven el servei de venda de claus, claveres, candelers de sèu, sabó de tot tipus, formatges i cansalades. Havia de tenir-ne de totes les classes i en cas contrari, havia de pagar una multa.

La cansalada la podia vendre fins a la festa de la Pasqua de Resurrecció i el porc fresc no podia posar-lo a la venda fins a l'últim dia de novembre.

EL TERRATGE (1819)

Era el dret de cobrar els espais públics de venda i el lloguer de les taules de les parades a la via pública els dies de mercat. No es podia exigir als figuerencs que venien hortalisses dels seus horts ni tampoc per a les taules posades pels venedors sota les voltes o les barbacanes de la teulada de la casa pròpia.

Les taules no podien sobrepassar els cinc pams de llargada ni els quatre d'amplada.

ORDENANCES DE 1852

Aquestes ordenances són molt completes i disposen de setanta-quatre articles.

Prohibien encendre brasers fora de les cases o en els balcons; obliguen a netejar les xemeneies de les cases una vegada l'any; estableixen la prohibició d'anar pels carrers i paratges públics amb cordes i fumalls encesos, autoritzats tan sols pels que anessin a les processons o a altres cerimònies religioses, on tampoc no es permetia que acostessin les torxes a les parets de les cases; no es podia encendre focs, ni fogueres ni tirar coets i petards; tampoc no es podia enlairar cap globus aerostàtic; calia tenir tancada la porta d'entrada a cada casa una hora després de la sortida dels serenos; es prohibia tenir testos a les baranes, als balcons i a les finestres que donessin al carrer; tampoc es

permetia penjar la roba de la bugada ni esplugar els llençols; quedava prohibit tirar pedres pels carrers i jugar als jocs de la pilota, especialment al conegut amb el nom del matí, a la baldufa, al bòlit i al juli o corda i només es podia fer fora de la vila, en llocs que no incomodessin els transeünts; durant la nit, després del primer toc d'oració i fins a la matinada, quedava prohibit traslladar mobles i farcells; al matí, tampoc no es podia treure al carrer els gossos mastins i de presa sense morrió; no es podia lligar cavalleries a les reixes de les finestres i els cavalls havien de portar-se pel carrer amb el conductor al costat, mai sobre el carro; s'havia de carregar i descarregar les mercaderies amb el conductor de l'animal al seu costat i estava prohibit treure els cavalls els diumenges i els dies festius a la plaça major abans de les tres de la tarda i només els hortolans podien fer-ho els dies de mercat fins a les set del matí; no es podia comprar objectes de cap tipus als menors d'edat que no es consideressin hàbils; els paletes, serrallers i fusters no podien obrir el pany de cap casa sense permís de l'autoritat; els venedors de castanyes no podien torrar-les a la via pública; no es podia anar pel carrer amb quadrilles cantant i cridant des de les deu de la nit a l'hivern i des de les onze a l'estiu, a excepció dels dies de Sant Joan, de Sant Pere i de Nadal; quedava prohibit tirar les escombraries al carrer; els qui tenien conills i gallines a casa seva no els podien deixar sortir a la via pública; no es podia ocupar les voreres amb cap objecte, ja que havien de quedar totalment lliures per al pas de vianants; ni tan sols els fusters podien disposar de bancs ni instruments al carrer davant de casa seva; els tendals i velams de les botigues havien d'estar fermament subjectats als dos costats de la paret; estava prohibit causar perjudicis a les fonts i als passeigs i arrancar els edictes públics enganxats a les parets; no es permetia fer esquellots; als propietaris de cafès, billars, *bolilleries* i tavernes els estava desautoritzada l'entrada als seus locals de joves menors de catorze anys que no anessin acompanyats de persones majors i en qualsevol cas havien de tancar les portes a les nou de la nit, del mes d'octubre al d'abril, i a les deu la resta de mesos de l'any; quedava prohibit banyar-se en safareigs que quedessin a la vista del públic; es multava si es provocava escàndols a l'església i a les processons i altres cerimònies religioses si en elles es proferien veus indecoroses; calia reprendre els dependents de les botigues davant dels clients si pronunciaven paraules que ofenguessin el públic; els mestres de l'escola havien d'adoptar les mesures necessàries per evitar indisciplines dels alumnes; ningú podia treballar el seu art o ofici a la vista pública; tampoc podien fer-ho els espardenyers amb llurs rodes de filar; els veïns havien d'escombrar i regar l'espai de terreny de davant de casa seva fins a mig carrer els diumenges abans de les nou del matí del mes de setembre al d'abril i cada dia la resta dels mesos de l'any; no es podia tirar aigua bruta, ni cendra, ni escombraries, ni animals morts, ni partir llenya a les vies públiques; ningú podia esquilar cavalleries i gossos a les zones públiques, ni matar porcs a les cases particulars que no tinguessin un local interior apropiat, i els fondistes quedaven obligats de fer-ho a l'escorxador municipal; no es podia rentar roba a les fonts i als abeuradors públics; els venedors de bacallà i pesca salada havien de renovar l'aigua dels gibrells per tal que no fessin mala olor; els adobadors

tenien prohibit treure la pell treballada si no estava completament elaborada; es negava dins de la vila la instal·lació de cap establiment dedicat a la fabricació d'espelmes, sabó i adobaries, ja que causaven mala olor; els venedors de carn fresca havien de portar-la des de l'escorxador a la seva botiga ben tapada i, finalment, els cadàvers humans havien de portar-se al cementiri a les vint-i-quatre hores posteriors a la mort, després de les quals els seus familiars podien disposar-ne l'enterrament, un cop observat que havia desaparegut qualsevol recel sobre la seva defunció.

Les sancions variaven d'un cas a l'altre i en cas de reincidència la multa era del doble.

FONTS D'INFORMACIÓ

Expedients de l'arxiu municipal de Figueres.